

mål+²mæle

Mormorarme

med hår og sovs
samt andre læserspørgsmål *side 2.*

Vanilje,

den frækkert! *side 9.*

Hvad Pampaen gemte

Indiana Jones og jagten på det næsten
forsvundne modersmål *side 10.*

Formandens Mao

Børn, udtale og abstraktion *side 17.*

Fodboldfanskriblerier

på Vestegnen *side 22.*

Dansk i Vestindien

Læs *side 24.*

Velkommen i Mål og Mæle!

Læs det sure opstød *side 30.*

Spørgsmål og svar
om sprog **2**

Side 9-etymologien **9**

Danskargentinerens
særlige ordforråd **10**

Kakao rimer på mave **17**

213 og D43 **22**

Spor fra dansk i de
Amerikanske Jomfru-
øers engelsk-kreolsk **24**

På indkøb og job
med de
sprogkritiske briller **30**

Sprogviden **32**

Be dangerous! (skilt i et
hotel i Saigon ved en
trappe, der fører op til
taget)

Spørgsmål og svar om sprog

Denne brevkasse bringer spørgsmål og svar om sprog, men også fine detaljer i sproget som man bliver opmærksom på, og som man vil gøre andre bekendt med. Går du rundt og tænker på sproglige spørgsmål, så send et brev om dem til redaktionen. Vi vil svare på brevet hvis vi kan. Ellers kender vi nok nogen vi kan sætte til det. Send brevet til:

redaktion@målogmæle.dk

? Stavemåder af fremmede stednavne

Ang. facitlisten til *Sprogviden* side 18 i forrige nr. af *Mål og Mæle* studser jeg over svar 8. Selv Encyklopædien bruger det russiske navn *Lvov* som lemma. Lemberg er klassisk, men *Lwów*, det polske navn, går historisk an, omend kun 1919–39. *Lviv*, det ukrainske navn, bruges vel kun af ukrainere. Det er også sjovt at se *Schlesien* (tysk) som dansk, for I ville jo næppe skrive *Schleswig*, der (svar 19) endda fremdeles er tysk, men derimod *Slesvig*.

Med venlig hilsen

*Jess Pilgaard,
Holstebro*

! Mange tak for det gode spørgsmål, der tager et emne op som sprogvidenskaben kalder for *eksonymer*.

Det handler kort og godt om hvordan navne skrives og udtales uden for de sprog de rent faktisk »hører hjemme i«.

Du har ret i at den trykte udgave af *Den Store Danske Encyklopædi* bruger *Lvov* som opslagsord. Men i den ajourførte netudgave af Encyklopædien, *denstoredanske.dk*, er opslagsordet ændret til *Lviv*.

Navnet *Lviv* (udtalt [ljviw]) er i øvrigt etymologisk identisk med russisk *Lvov* (udtalt [ljvof]) og polsk *Lwów* (udtalt [lvuf]), der alle nedstammer fra fællesslavisk. Der er tale om et adjektiv dannet til et substantiv, der egentlig betyder »løve«, men som bruges også som personnavn (jf. forfatteren Lev Tolstoj). Med et underforstået »by« kan *Lviv* altså betyde både »Løveby« og »Levby«; det samme gælder den græske variant af bynavnet, *Leopolis*.

Det er den sidste betydning der er den rigtige: Da fyrst Daniil Romanovitj grundlagde byen i midten af 1200-tallet, opkaldte han den efter sin søn, kong Lev 1. af Galicja (Galicien).

Hvad angår skrivemåden *Schlesien*, så er det rigtignok den tyske, men faktisk også den officielle danske stavemåde i fx *Den Store Danske Encyklopædi*. Ligesom med stavnin-gen *Hamburg/Hamborg* og udtalen af

komponisten *Wagners* navn med *g* eller *w* i midten kan man altid diskutere hvad der er mest passende til situationen. Det kan afhænge af ens ståsted som fx *Wagner-elsker* eller folkeskoleelev. Det er altså pragmatisk og sociolingvistisk betinget. Det er ikke bare et spørgsmål om rigtigt eller forkert. Variationen har forskellig symptom- og signalværdi, som en semiotiker ville sige.

TO & KF

! Artiklerne fra Argentina og Canada er meget spændende. Til Karoline Kühl: Dejlig artikel, bare ærgerligt sådan at blive lagt i graven. Jeg bru-

Illustration: Hartmut Stockter

ger rask væk *pille op*, også når jeg »retter på« mine børnebørn, og *pleje van* hører man stadig på landet. Der er også masser af mennesker uden

for storbyen, der bruger ægte *u* i *rude* og *russer*.

Gorm Rasmussen

? Ussel

Kære Mål og Mæle! For cirka 20 år siden arbejdede jeg i Hjørring. Jeg kan huske, at nogen der brugte »ussel« i betydningen »lille«. Kan I bekræfte denne betydning i danske dialekter?

Ivan P. Sørensen,
Sønderborg

! *Ussel* har en overordentlig stor betydningsbredde. Hvis det går på ting samt dyrs el. personers ydre, dækker det mest rigssprogets *tarvelig*, *ubetydelig*, *sølle* (og det kan jo være tings kvalitet el. tilstand, dyrs bygning el. foderstand, personers udseende el. påklædning, der falder i øjnene). Men ordet kan også bruges om dårlig indre forfatning hos personer (helbredsmæssigt, psykisk) og dækker da rigssprogsord som *dårlig*, *utilpas*, *deprimeret*.

Jeg ser ikke i nogen af Jysk Ordbogs kilder, at *ussel* har hovedbetydningen »lille«; dette kan selvfølgelig være et element i dårlig kvalitet, bygning etc. Men hvis »lille« virkelig er hovedsagen, må *ussel* ledsages af et efterfølgende *bitte*, *lille*.

Med venlig hilsen
Viggo Sørensen
Jysk Ordbog

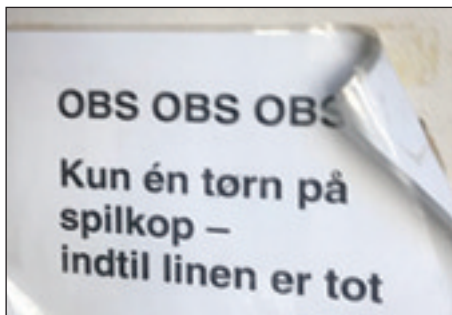
! Jeg kan bekræfte det som Viggo Sørensen fortæller fra Jylland: *Ømålordbogens* belæg på *ussel* i

betydningen ›lille‹ ledsages af et *lille*, *bitte* e.l. i eksemplerne, og betydningen ›lille‹ kan vel snarest beskrives som en medbetydning til hovedbetydningen ›ringe‹. Når *ussel* bruges om en lille størrelse, er det i tilfælde hvor den lille størrelse anses for ringe.

Henrik Hovmark
Ømålsordbogen

? Hvad fortæller dette skilt?

Ved fodgængerindgangen til én af Ærø-færgerne mødes man, straks man kommer om bord, af dette noget ramponerede skilt, som hænger ved siden af den store metalknop, der ved hjælp af trykluft åbner den tunge metaldør ud til bildækket:

Det lader til at være vigtig information, siden der er hele tre gange *OBS* i overskriften; i øvrigt står beskeden med store typer, større end på andre skilte, der henvender sig til passage-rerne. Men er det overhovedet dem, der er adressaten her? Noget kunne tyde på det modsatte, for der optræder tre ord, som er usædvanlige i almensproget, nemlig *tøm* (i hvert

fald i denne sammenhæng), *spilkop* og *tot*. Vi bemærker, at *tøm* minder om det engelske *turn*, at *kop* også kendes i fx *edderkop*, hvor det som sidsteled på nedertysk (plattysk) betyder *hoved* (jf. højtysk *Kopf*). *Tot* ligner jo grangiveligt det ultimative – eller snarere terminale – adjektiv på tysk: ('død').

Trods disse sproglige genkendeligheder er vi meget usikre på, hvilken instruks skiltet formidler. Kan nogen af læserne tilstrækkeligt meget maritimt fagsprog til, at de kan hjælpe os med en afkodning?

? Mormor versus farmor

Er der forskel på, hvordan vi i dansk opfatter og bruger betegnelserne på de to bedstemødre-typer? Jeg synes, det virker, som om *mormor* bruges mere end *farmor*, og måske også på en lidt mere farvet måde. Mon der er noget om det, eller er det bare en fornemmelse?

Leif Andersen,
Helsingør

! I mange sprog, herunder fx dansk og svensk, skelner man i ordforrådet mellem *bedstemor/-far* på hhv. mødrene og fædrene side. I andre sprog, fx tysk, engelsk, russisk og fransk, skelner man ikke, men her har man så mulighed for at markere forskellen på anden vis. På tysk kan man skelne ved at bruge et fornavn, i hvert fald i mere uformel sprogbrug, eksempelvis »Großmutter Erika«, mens det mere formelt, eller over for udenforstående, er nødvendigt at

gribe til det mere omstændelige »Großmutter mütterlicher-/väterlicherseits«. På dansk fungerer selve familiebetegnelserne ofte som navne, og de kan derfor godt skrives med stort begyndelsesbogstav: »Kære Mormor!« eller: »Vi skal besøge Farmor på hospitalet«. Det er derfor, børn kan blive forvirrede over deres fætres og kusiners indimellem anderledes kaldeform: »Jamen, Mormor hedder da ikke *Farmor!*«.

Vi tror, din fornemmelse med hensyn til forskellene mellem *mormor* og *farmor* er rigtig, og vi tror måske også, den kan motiveres med både en sproglig og en ikkesproglig forklaring. Vi kan jo lægge ud med spørgsmålet om hyppighed: Søger vi i KorpusDK, så er *mormor* lidt hyppigere (omkring 20 %) end *farmor*. Og på internettet er *mormor* faktisk næsten dobbelt så ofte forekommende som *farmor*, hvis vi ellers tør stole på Google som indikator, der tæller hhv. 9 og 5 mio. forekomster på diverse hjemmesider.

Noget andet er, hvordan ordene bruges og opfattes. Her kan man først se på dem uden for bøjningsformer, sammensætninger og faste vendinger: For det første bruges *Mormor* som kunstnernavn – vel at mærke af en mand, kunstneren Kristian Bruun Djurhuus. Måske han ligesom musikeren *Pharfar* har været tiltrukket af ordets »indre« allitteration – eller reduplikation.

Genitivformen *Mormors*, som er navnet på en restaurant i Bredgade i København, har en pendant i *Mormors Spisehus* i Frederiksværk.

Samme konnotationer til det trygge gammeldags spiller stjernekegekonen Camilla Plum på i kagebogen *Mormors mad*.

I populærmusikken, der tangerer eller rammer Dansktoppen, er der adskillige *mormor*-titler: Der er den klassiske Eva Madsenske *Mormors kolonihavehus*, Richard Ragnvalds *Kære lille mormor* og *Mormors sang* af Anne og Inger-Lise Gaarde. Mindre populærkulturelle, men mere aktuelle er de to sange med den knappe titel *Mormor* af Marie Key Band (der dog ikke hylder mormorfiguren, men skildrer en kær, men konservativ og snagende bedstemor) og af DR Ramasjang-børnehelten Onkel Rejes sang – her igen en ren kærlighedserklæring.

Men faktisk er der også adskillige *farmor*-sange, fx filmtemasangen *Flyvende farmor* og Sys Bjerres *Kære Farmor, du som er i Herlev*. Og for at vende tilbage til dansktoppen: Richard Ragnvald har faktisk også udgivet en *Farmors sang* – for en ordens, og måske også for Koda-indtægternes skyld.

Ugebladet *Kig Ind* lovede med deres slogan fra 2003 »Mere action, mindre mormor«. Her er en tydelig associering af *mormor* med noget kedeligt. Samme mønster går igen i interiørfirmaet Bahnes noget urimelige pynteskilt »Mere fest, mindre mormor«.

Hvad angår sammensætninger, fordeler mormor-førsteleddene sig nogenlunde ligeligt på positivt og negativt konnoterede dannelser. De

positive findes meget ofte inden for madlavning, hvor der tænkes på soliditet, nostalgi, hygge og tradition:

[+] *mormormad,*
mormorret,
mormorkoldskål,
mormordressing,
mormorsovs.

Ved de negativt konnoterede mormor-sammensætninger er det i højere grad det affældige, stilløse og småkiksede, der tænkes på:

[-] *mormorarme,*
mormorfrisure,
mormorhår,
mormorsex,
mormorstil.

Ser man på afledninger, her i form af dannelser med suffikset *-agtig*, er der tydelig præference for – eller imod – *mormor*:

mormoragtig (702)

farmoragtig (103)

Alt i alt må man altså sige, at din fornemmelse ser ud til at være rigtig.

Men hvad er dog forklaringen på disse tilsyneladende ret systematiske forskelle? Nu bliver det spekulativt: Måske begrundelsen skal findes i kønsroller og familierelationer. Hvor kvinder ofte kan have et ganske anstrengt forhold til deres mor, senest fra teenagetiden og livet ud, er dette nok i mindre grad tilfældet

hos mænd og deres mødre. Det har givetvis ført til forskellige negative orddannelser blandt kvinder.

En anden mulighed er, at reduplikationen af leddet *-mor* giver et forstærket udtryk – samtidig i indhold og lyd. I den betragtning er *mormor* altså en ekstra moderlig figur med en mundret betegnelse.

Denne særlige fokusering på mormoren er så gået hen og blevet generel: *mormor* er blevet den prototypiske bedstemor på både godt og ondt, mens *farmor* er mere anonym.

Forskellen ser dog ud til at være ret ny: I KorpusDK er der ingen eksempler på »farvet« brug af *mormor* eller sammensætninger som de ovenfor nævnte. Korpusset er baseret på udvalgte tekster fra tiden omkring 1990 og 2000 og får dermed ikke de allernyeste sproglige tendenser med – i modsætning til Google. Denne søgemaskine er desuden ufiltreret og viser derfor alle danske typer skriftsprog, der er mere præget af slang og mundtlighed.

KF og LVJ

? Hvad mener I om nydannelsen *jeg lykkedes med at gøre det* i stedet for det korrekte *det lykkedes mig at gøre det*? Måske en direkte oversættelse fra engelsk eller en tendens til at gøre det logiske subjekt til det grammatiske subjekt.

Dan Heidener
 Stilling, Skanderborg

! Du foreslår at der er tale om en nydannelse, muligvis under påvirk-

ning fra engelsk. Men der har faktisk været konkurrerende former i flere hundrede år. Man kan se begge former i *Ordbog over det danske Sprog*. I et bibelcitater fra Christian den 6.s tid hedder det: *det lykkedes ham aldeles ved bevæbnet haand*, og i et samtidigt citat fra 1740'erne står der: *hand ... lykkedes med sin Prøfve saa vel, at hand gjerne kand holde Collegium derofver*, altså *han lykkedes med...* Ordbogen henviser desuden til det svenske *han lyckas i allt; han har held med alt* ville vi måske sige. Det betyder naturligvis ikke at brugen *jeg lykkedes med* i vore dage ikke kan være påvirket af det engelske *She succeeded in doing it*.

Det hører imidlertid med til billedet at de to alternative måder at lave sætninger med *lykkes på*, ikke står alene på dansk. Vi ser det samme mønster med fx *jeg undrer mig over at .../det undrer mig at ...* og *jeg bekymrede mig om .../det bekymrede mig at ...*. Der må altså være noget der får sprogbrugerne til at variere.

I sætninger som *Hunden bed postbuddet* er det den aktive (hunden) der er subjekt, og den handlingen går ud over (postbuddet), er objekt. Hvis der skal laves om på det, må vi sætte sætningen i passiv: *Postbuddet blev bidt af hunden*. Så bliver den handlingen går ud over, subjekt i sætningen. Det kan der være god grund til, især hvis vi synes at postbuddet er mere væsentligt eller interessant end hunden. Subjekter udtrykker i reglen den mest aktive, men bruges også til at udtrykke den ting eller sag eller

det individ som vi synes er væsentligst for den begivenhed sætningen handler om.

Når vi taler om erfaringer og erkendelser, er den der har erfaringen eller erkendelsen, ikke nødvendigvis særlig aktiv. Erfaringen eller erkendelsen kan opleves som noget der kommer til individet udefra. Så er det naturligt at sige *det slog mig at ...*, *det gik op for mig at ...*, eller *det rørte mig at ...* med den erkendende som objekt. Men mennesker synes nu engang at mennesker er det mest interessante. Derfor er vi tilbøjelige til at tage udgangspunkt i individet (postbuddet snarere end hunden) og fx bruge en passiv sætning, *jeg blev rørt over at ...*, eller at bruge et verbum som giver os mulighed for at lave en aktiv sætning med individet som subjekt: *Jeg indså at ...*

Det ældste danske stykke musik som er nedskrevet med noder, har teksten *Drømte mig en drøm i nat om silke og ærlig pæl* (pæl er en gammel måleenhed). Kyndige folk siger at en *drøm* her skal forstås som subjektet, og *mig* som sætningens objekt, altså *drømmen drømte mig* i lighed med *tanken slog mig* eller *det kom til mig i drømme*. I dag ville vi alle sige *jeg drømte en drøm i nat* eller måske *jeg drømte i nat om silke og ærlig pæl*. En lignende udvikling kan man se i engelsk. I Shakespeares *Hamlet* fra ca. 1600 siger dronning Gertrude: *The lady doth protest too much, methinks*. Her ser vi, at den tænkende udtrykkes som objekt bundet til verbalet *methinks*, mens tanken er subjekt for

thinks. I dag ville alle sige I think that ...

Spørgsmålet er nu om de to former – *det lykkedes mig at ...* og *jeg lykkedes med at ...* – betyder det samme. Det mener jeg ikke. Det er lidt nemmere at bruge *det lykkedes mig at ...* hvis det man lykkes med, er noget negativt eller noget man ikke helt kan være herre over. Fx kan man på nettet finde sætningen *Ved ikke hvordan det lykkedes mig at rode det*

hele sådan rundt og eksempler med det lykkedes mig at kludre i det, men ingen resultater med jeg lykkedes med at rode/kludre i det. Vi foretrækker at individer som subjekter er aktive, bevidste og målrettede, og det er vi ofte når noget lykkes for os. Men det er vi jo nu engang ikke altid, og så viser sproget sin fleksibilitet ved at det finder alternative måder at udtrykke sig på.

*Elisabeth Engberg-Pedersen
Professor i Lingvistik,
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab,
Københavns Universitet*

Nyt fra redaktionen

Registeret på *Mål og Mæles* hjemmeside er blevet opdateret! Se selv på måløgmæle.dk/register.html.

Registeret dækker nu alle numre fra starten i 1974 frem til og med 2017. Det er sjovt at gå på opdagelse i. Og med et klik på et spændende fænomen kommer man frem til det

relevante nummer af *Mål og Mæle*, hvor man kan læse om fænomenet.

Opdateringen har kunnet lade sig gøre takket være en generøs bevilning fra Københavns Universitets Almene Fond og hårdt arbejde fra Lene Vinther Jensen, Søren Pedersen og redaktørerne.

Side 9-etymologien:

Vanilje

I sommervarmen bliver der langet mange vaniljeis over disken. God vaniljeis indeholder ægte vanilje, som er udvundet af vaniljestænger – vaniljeplantens »kødfulde kapsler«, som *Den Store Danske Encyklopædi* beskriver dem – der har været gennem en flere måneder lang proces hvor de er blevet fermenteret og tørret. Den ægte vanilje hører hjemme i Mexico og tilhører en slægt af orkideer med omkring 100 arter. Men hvad betyder ordet *vanilje* egentlig?

Det velduftende ord *vanilje* er kommet ind i dansk via fransk *vanille* fra spansk *vainilla*, der betyder »vanilje«. Det er jo såmænd ganske uskyldigt. Men sproghistorikere holder sig ikke for fine til at grave et spadestik dybere.

Her viser det sig at spansk *vainilla* er en diminutiv (et »formindskelsesord«) af *vaina*, der betyder »bælg« og »skede«. Og nu aner den opmærksomme læser måske hvor det bærer hen: Spansk *vaina* nedstammer fra latin *uāgīna*, der betyder »sværdskede«. Men allerede de gamle romere, eller i hvert fald nogle af dem, brugte også ordet i betydningen – ja, »vagina«.

Så hvis du er typen der gerne vil give din hverdag et etymologisk

twist, bør du faktisk bestille en »vaginiljeis« næste gang du trænger til at blive kølet ned.

TO

Argentinadansk:

Danskargentinernes særlige ordforråd

Af Jan Heegård Petersen og Karoline Kühl

I *Mål og Mæle* nr. 1 (2018) fortalte vi om de danskargentiniske samfund som opstod som følge af den danske udvandring til Argentina i perioden 1850–1920. Ca. 13.000 danskere udvandrede til Argentina, og omkring 8.000 slog rødder i landet og etablerede danske kolonier, fortrinsvis på pampaen sydvest for Buenos Aires omkring byerne Tandil, Tres Arroyos og Necochea, men også i hovedstaden Buenos Aires og i Eldorado i junglen i det nordligste Argentina. Op til den dag i dag har efterkommerne holdt det danske sprog i live, side om side med spansk. I sig selv er det imponerende at nogle af efterkommerne kan spore dele af deres slægt fire generationer tilbage i Argentina, altså at de er efterkommere af de allerførste udvandrere, og at de stadig taler et flydende og ubesværet dansk – endda i nogle tilfælde uden nogensinde at have været i Danmark! Dette vidner om en stærk dansk identitet og kulturarv, sideløbende med en naturlig tilpasning til det argentinske samfund.

De mange år med en tosproget dansk samfundsgruppe og spansk som det dominerende samfundssprog har dog haft konsekvenser. Det danske sprog i Argentina lyder nemlig på visse punkter anderledes end i Danmark, både hvad angår lyden af

sproget, grammatikken og ikke mindst ordforrådet, som vi vil se nærmere på i denne artikel.

Gode, gamle danske ord

Spørger man danskargentinerne om der er noget særligt ved den måde de taler dansk på, får man ofte svaret, »ja, det er jo det gamle danske vi taler«. Det er en sandhed med modifikationer, selvom der i danskargentinernes ordforråd er en række ord som vi i dagens Danmark vil betegne som ældre eller måske dialektale. Fx hører vi ofte hos flere talere ord som *isskab* for »køleskab«, *tornyster* for »rygsæk«, *skidtspand* for »skraldespand«. Lidt sjældnere men ikke ualmindeligt er *purk*, *viv*, *fiffig*, *øg* (»gammel hest«), *pyntelig* »pæn, dekorativ« og *lutter*, som i *det var lutter komedier vi fik ovre fra Danmark*. En af vores informanter har været verdensrekordholderske i svævefly, altså i at holde et svævefly i luften længst muligt. Hun fortalte os at det var noget hun gik hen og blev *durkdreven* til, altså »temmelig god til«.

Argentinadansk har også ord som stadig bruges i den ældre del af den danske befolkning, men som for en yngre dansker vil være påfaldende. Det gælder de ret almindelige tidsangivelser *i fjor* og *i forfjor*, udsagnsordet *drage* som bevægelsesverbum, og

så drog man til gudstjeneste, og det gælder toordsudgaverne alle tider for ›altid‹ og for det for ›fordi‹. Lærerinde er nærmest enerådende som betegnelse for en kvindelig lærer, og man kan også støde på fx præstinde. Der ligger sandsynligvis en påvirkning fra spansk bag dette idet spansk har obligatorisk markering for køn på mange professionsbetegnelser, fx *profesor-profesora* ›lærer, underviser, professor (af han- og hunkøn, henholdsvis)‹. Nærmest Karen Blixensk kan det lyde når informanterne bruger ganske som i her er der meget meget rolig, ja vi kan ganske glemme at lukke vores dør eller det var ganske forskrækkelig. Andre uvante ord for en nutidig dansker er nok også det dialektprægede *bagnavn* ›efternavn‹ og i *førstningen* ›først‹.

Hvor påfaldende disse ord end måtte være fra en nutidig dansk vinkele, er de dog ikke de mest karakteristiske træk ved ordforrådet. Den status tilfalder spanske ord eller danske ord der i deres betydning er påvirket af spansk.

Spanske småord

Så godt som alle talere bruger argentinske diskursord, som i litteraturen ofte betegnes som indholdstomme. Deres rolle i en talestrøm er at sammenfatte et udsagn, modificere talerens holdning til det sagte, appellere til lytterens forståelse eller blot være fyld- eller tøveord. Her nævner vi nogle af de mest almindelige. *Bueno* ›god; godt‹ bruges i en konkluderende eller sammenfattende betyd-

Sprogblending på gravsten. ›Tak‹ på spansk, familiebetegetnelser på dansk.

ning a la ›og så er der ikke mere at sige om det‹, fx *men hvis man var gift med en dansk pige, bueno, ja, så kunne man godt deltage eller jamen, det var den måde vi levede på, bueno*. Det spanske udtryk a ver ›lad os se‹ bruges som markør for selvrettelse: *jeg har et billede her, næ, a ver, nej, det er vist i den anden der*. Det spanske *este*, som egentlig er et påpegende stedord, ›denne‹, bruges som tøveord og ofte i meget svækket udtale, fx »æh« eller »æhd«: *der er blevet bygget noget nyt nu, este, hvad hedder det, en mercado* (›... et supermarked‹). Og den spanske nægtelse *no* ›nej, ikke‹ bruges rask væk som påhængsudtryk der appellerer til modtagers forståelse, svarende til dansk *ikk'* eller *vel*: *gammelt dansk og nyt dansk det er meget forskelligt, no og vi var ikke så unge mere, no*.

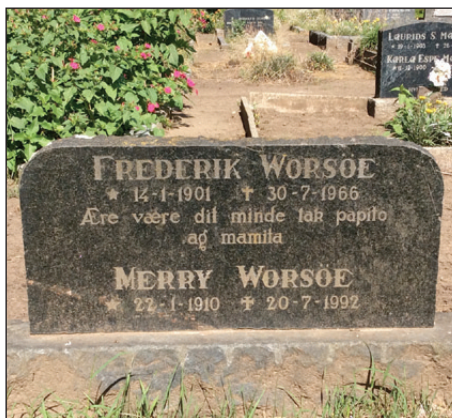
Det er normalt i sprogkontaktsituationer at vi ser sådanne småord indlånt med den funktion at markere en form for sammenfatning eller talers

holdning til det ytrede. På dansk har vi fx de engelske lån *okay*, *all right*, *anyways*, *well* o.a., der kan siges at have lignende funktion.

Spanske navneord

I en sprogkontaktsituation er det også helt naturligt at bruge mere indholdstunge ord fra det påvirkende sprog. I argentinadansk er det substantiver der udgør den helt dominerende del af de spanske låneord, mens kun meget få adjektiver og adverbier indlånes. Nogle eksempler er *det er fuldstændig liberales programmer* (*liberal* 'politisk liberal, højreorienteret', *det var femten dage, alt mad incluido* (*incluido* 'inkluderet'), og *jo, totalmente* 'jo, helt klart' (*totalmente* 'helt, totalt'). Verber lånes også, men de tilpasses som regel på særlig vis dansk grammatik. Det vender vi tilbage til.

Når der bruges spanske ord, er der

Danske familiebetegnelser med spanske diminutiver, *papito* og *mamita*, svarende til 'lille-far' og 'lille-mor'.

tale om både ord, som der pga. kulturforskellene mellem Argentina og Danmark ikke findes nogen indlysende dansk ækvivalent for, og ord som umiddelbart godt kan lade sig oversætte. Det er almindeligt at disse lån optræder »ubesværet«, dvs. ganske naturligt i talestrømmen uden fx ledsagende tøven, selvfølgelig el.lign. Helt som forventet betegner de allerfleste af de genkommende låneord kulturelle forhold eller naturforhold der er specifikke for Argentina, eller forhold som er vigtige i talernes dagligdag. Således hører vi typisk spanske ord inden for betydningsområder som: Mad: *medialuna* 'lille sød croissant', *asado* 'grillmåltid', *parilla* 'grill', *morcilla* '(særlig argentinsk) blodpølse'. Uddannelse: *primario* 'grundskole', *secundario* 'skolegang der svarer til fra 5. til 9. klasse', *profesor* 'lærer, underviser'. Samfund og historie: *comisión* 'kommission, bestyrelse, udvalg', *gaucho* 'argentinsk cowboy'. Landbrug: *tranquera* 'led der adskiller marker eller mark fra vej', *estancia* 'stor gård', *chacra* 'mindre gård', *peón* 'landarbejder', *galpón* 'lade'. Fauna: *peludo* '(behåret) bæltedyr', *mosquito* 'myg'.

Andre låneord har åbenlyse danske ligheder, fx *bebé* 'baby, spædbarn', *protestante* 'protestant', *psicóloga* 'psykolog' og *pingüino* 'pingvin'. *Director* høres tit brugt om leder af enhver slags, ikke kun i erhvervslivet. Man kan fx være *director af koret* 'korleder'. Når disse ord ovenikøbet får danske udtalet, kan man diskutere om de er spanske lån eller ord

med tvetydigt sprogligt tilhørsforhold.

Tilpasning til dansk

Spanske ord kan indlånes i ubøjet form, fx *der lærte jeg at spise peludo* (*peludo* ›stort og behåret bæltedyr; *Chaetophractus villosus*), eller med spansk bøjning: *det er alt pinos* ›der er kun fyrretræer«. Men ikke sjældent optræder de spanske navneord med dansk bøjning, fx *chacraen* ›jordstykker« og *gauchoer* ›argentinske cowboys«. I nogle tilfælde kan den spanske endelsesvokal falde bort, og så kan man tale om at ordet er mere integreret i dansk: *der er en time herfra ind til oculisten* (*oculista* ›øjnelæge) og *de kom fra Pampen* (*pampa* ›pampa; prærie, slette). Tilpasningen til dansk tager endnu et skridt når ordene får dansk udtale, fx *stød i pampa*: »pampa'en« eller »pam'pen«. Helt integreret hos alle talerne er de spanske ord *campo* ›land, jord, landbrugsjord; gård med tilhørende jord« og *cuadra* ›boligblok; længde på kvadrat som argentinske byer ofte er inddelt i«. *Campo* optræder næsten altid i bestemt form og med *stød*, *campen*, og nogle talere foretrækker endda staveformen *kampen*. Ordet indgår også i sammensætninger, fx *campenje* ›leje af jord, forpagtning«. Spansk *cuadra* bliver på argentinadansk til *kvadre*, dvs. med ›fladt« a, blødt d, schwa-udtale af slutvokalen og bortfald af r, som jo også er almindeligt på standarddansk i rime-*ne bladre – smadre* m.fl.

Et særligt tilfælde har vi med

Retfærdig fordeling af de to sprog, Dit minde lever, først dansk, så på spansk.

mate. *Mate*, som udtales »martæ« på spansk, er Argentinas nationaldrik og indtages som styrkende og læskende drik. Den 'præpareres' (se nedenfor) ved at man overhælder tørrede blade fra *yerba*-planten med kogt vand og lader det trække et stykke tid. Derefter indtager man teen ved at suge den op gennem et særligt, smalt sugerør af metal. Eller, som man siger på argentinadansk, *man sutter mate*. I den danskargentinske udtale bliver ordet omfortolket til at være en slags te, hvad det på sin vis jo også er, og får udtalen "mate", med tryk og *stød* på anden stavelse.

Talord

De danske talord over 20 volder de fleste talere problemer. Selv hos talere uden meget spansk indflydelse siges talordene oftest på spansk, undertiden efterfulgt af forsøg på selvrettelse. Det spiller her nok ind at de danske talord som bekendt ikke har en ›logisk« opbygning. Den spanske måde at lave talord på, fx *jeg er*

født i treinta y seis ».. '36« (tredive og seks) er mere gennemskuelig.

Udsagnsord

Når udsagnsord indlånes, er det reglen at de bliver gjort danske med endelsen *ere*. I mange tilfælde ligner det spanske verber som danner stammen, et dansk ord der har en lignende eller beslægtet betydning, fx: *hvordan kunne I kontakte med os* (sp. *contactar con* »sætte sig i forbindelse med«), *jeg kan godt lide at tørre blomster og traktere dem med glycerin* (sp. *tratar* »behandle noget«), *de viser hvordan en æblekage skal præpareres* (sp. *preparar* »forberede, lave«) og *man skal blive ved med at praktisere det og holde det ved lige* (sp. *practicar* »øve sig«).

I andre tilfælde skal man have viden om spansk eller engelsk for til fulde at forstå hvad der tales om, fx: *og så attenderede jeg folk der kom i butikken* (sp. *atender* »tage sig af, betjene«, og *så kan man investigere efter forskellige ting* (sp. *investigir* »undersøge, opdage«, *men nu er han jo jubileret* (sp. *jubilar* »gå på pension«, *du skal ikke molestere mig* (sp. *molestar* »genere«) og *båndoptageren er conecteret til en forstærker* (sp. *conectar* »forbinde«).

Kalker og betydningskred

Det spanske islæt i det argentinadanske ordforråd er ikke altid lige indlysende. Nogle gange må man spidse ører for at opdage påvirkningen. Det gælder naturligvis når vi har at gøre med »kalker«, fx et dansk ord der har

fået en ny betydning fra et tilsvarende ord i spansk.

Det mest gennemgående eksempel er *kende* som kan erstatte »lære at kende«: *da jeg kendte min mand havde jeg kommet sammen med en argentiner*. *Kende* i betydningen »kunne et sprog« er også almindeligt: *mine forældre kendte ikke spansk, de talte kun dansk*. *Kende* kan også betyde »blive bekendt eller fortrolig med«: *kendte du Paulo og hans far Ernesto?* (»har du mødt Paulo og hans far Ernesto«) og *så blev han kendt med sin job* (»så blev han fortrolig med sit arbejde«). I en lidt mere udvidet betydning kan *kende* også betyde »se« eller »opleve«, fx *har du kendt Den Danske Skole og Den Danske Kirke og Den Danske Klub og alle de ting vi har?* og *vil du kende haven?* – begge eksempler på spørgsmål fra informanten til intervieweren.

Kalde bruges undertiden for »sige« i *eller hvad kalder man*, når informanterne kommer i tvivl om hvad et ord hedder, hvad der ikke er så mærkværdigt; det hedder jo fx »hvad kalder man det«, med »det«. Og nogle gange kan man høre *kalde* om navne på steder, hvor *hedde* nok vil være det mest naturlige på standarddansk: *det er det vi kalder La Dulce* (om den lille by La Dulce lidt nord for Necochea på pampaen). *Kalde* kan også bruges som ren efterligning af det spanske *llamar* »kalde, ringe til«, fx i dette citat fra en beskrivelse af hvor vigtigt det er at man har den rigtige mand til at forestå en *asado*, det traditionelle argentinske grillmål-

tid: og når der skal være *asado* så kalder de på en der har sin egen måde at stege på

(›... ringer til ...‹). Eller: så sagde de vi må kalde på politiet (›... ringe til ...‹).

Også *tage* har fået en ny betydning, igen på grund af afsmitning fra spansk, hvor *tomar* kan betyde både ›tage fat i‹ og ›drikke‹, fx *tager du kaffe eller mate?* ›vil du have kaffe eller mate at drikke?‹. Og skal en bygning rives ned, så bliver den på argentinidadansk *smidt ned* eller *væltet*: *bare de ikke smider ned de pæneste bygninger eller han vil ikke have det gamle hus væltet, men nu står det jo og falder sammen alligevel.*

Eksemplerne er alle med verber. Men skred i ordbetydningen ses også ved substantiver. *Dreng* og *pige* kan bruges om mænd og kvinder, som kalke af spansk *chico* og *chica*, og *kommission* er en udbredt betegnelse for ›bestyrelse‹, *klasse* kan betyde en undervisningstime, som ›clase‹ på spansk; ›klasse‹ kan så betegnes med *grad* (sp. *grado*).

»Ad hoc-sammensætninger«

Den sidste type vi vil nævne, viser at danskargenterne kan de danske måder at danne nye ord på. Vi ser således mange sammensætninger som ikke findes på standarddansk selvom de for så vidt sagtens kunne findes. Nogle af dem bruges ikke på dansk fordi vi bruger et andet ord, andre fordi ordet har en særlig betydning. Et eksempel på sidstnævnte type er *tyskerpige* ›pige eller

En lidt usædvanlig dansk inskription, nok en direkte oversættelse fra spansk.

kvinde af tysk afstamning‹, som jo kan have en særlig medbetydning, ›feltmadras‹, i en dansk, historisk sammenhæng. Et andet eksempel er *efterskole*, som er brugt for det spanske *secundario*, der nærmest svarer til det gamle *realskole*.

Som eksempler på sammensætninger der svarer til et andet muligt standarddansk ord, har vi *barnetid* ›barndom‹, *ølfabrik* ›bryggeri‹, *jernstakit* ›gitter‹, *mælkefabrik* ›mejeri‹, *landbrugsmand* ›landmand‹, *børnesko-*

le ›grundskole‹, *familietræ* ›stamtræ‹ og *påhængshus* ›tilbygning‹. Man kan også bruge sammensætninger til betegnelse for institutioner hvor vi på standarddansk oftest vil bruge en anden måde at sætte ordene sammen på, fx *protestantuniversitetet* ›det protestantiske universitet‹, *katolikpræst* ›en katolsk præst‹ og *tyskerskolen* ›den tyske skole‹.

Afrunding

Vi har med denne artikel givet en række eksempler på de typiske særtræk ved det danskargentinske ordforråd. Det kan synes overvældende, men gennemgangen har ignoreret hvor stor en variation der faktisk er blandt talerne. Enkelte talere kan klare sig igennem et interview på dansk helt uden spanske låneord, påfaldende kalker og endda med

dansk fagsprog. Andre er ikke blege for at inddrage spansk i den løbende talestrøm. Og andre igen bruger måske nok umiddelbart et spansk ord, men er opmærksomme på at det kan hedde noget andet på »rigtigt« dansk. Samlet set er der dog relativt og måske overraskende få spanske låneord. I vores database, som vi omtalte i det sidste nummer af *Mål og Mæle*, er det kun omtrent 1% af det samlede ordforråd der er spansk. Det understreger, mener vi, hvor godt og solidt et dansk danskargentinerne taler, vel mærke også dem der kan spore deres slægt i Argentina fire til fem generationer tilbage.

Jan Heegård Petersen,
lektor, ph.d.

Karoline Kühl,
lektor, ph.d.

Forskningsprojektet »Danske Stemmer
i USA og Argentina«
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab
Københavns Universitet

Inskription med lidt ældre dansk: eders.

Kakao rimer på mave

Af Mette Kræmmer Schelde

»I går spisede jeg en is«. Sådan kan man ofte høre yngre børn sige, og man kan – foruden at trække lidt på smilebåndet – undre sig over, hvorfor børn bøjer ordet *spise*, som de gør. At bruge datidsendelsen *-ede* forkert tyder på, at børn laver en overgeneralisering. Endelsen passer på mange verber, men ikke på *spise*. Børn har opfanget, at der er en regel for tempusbøjning, der handler om at sætte *-ede* bag på verber i datidsform. Det gør de så konsekvent på alle verber og falder i ved et ord som *spise*.

På samme måde kan børn komme til at overgeneralisere regler inden for ordudtaler. Et godt eksempel er ordet *kakao*. Hvis børn skal bruge den tydelige udtale af ordet, kan man ofte høre dem sige *kakave*. I sangen »Mit allerfarligste sted« kan man netop høre DR-figuren *Bamse* rime ordet *mave* på *kakave*.

Når børn – og Bamse – udtaler *kakao* som *kakave*, så har de formentlig overført en udtaleregul fra ordet *mave*: Når *mave* reduceres i daglig tale, bliver det til »*mao*«. Dvs. at »*kakao*« ifølge samme børnelogik må være den reducerede form af *kakave*.

Lad mig uddybe:

Som børn har vi en fantastisk evne til at lære det sprog, vi er omgivet af. For langt de flestes vedkommende

sker meget af den sproglige indlæring automatisk – dvs. vi har ikke brug for, at vores forældre sidder og terper samtlige ords bøjningsendelser, inden vi kan finde ud af at bruge dem. Allerede inden et barn er blevet født, begynder dets sproglige opfattelsesevne så småt at udvikle sig, og gennem de første leveår udvikler det mentale værktøjer til både at forstå og producere sproget selv. Når vi iagttager såkaldte »overgeneraliseringer«, kan det tyde på, at barnet har opfanget en sproglig regel, og dernæst trækker denne regel ned over så mange sproglige konstruktio-ner som muligt. Som fx at bruge datidsendelsen *-ede* på alle verber. Bøjningsendelserne er forholdsvis ligetil at forstå for os garvede sprogbrugere, men når det kommer til udtaleregler, bliver det lidt mere kompliceret.

Når børn siger ord som *kakave*, kan man undre sig over, hvorfor børnene indsætter to helt nye lyde – nemlig *v*-lyden og en tryksvag *ø**h*-lyd (kaldet *schwa* i fonetikken og i resten af denne artikel). Disse to lyde findes jo ikke i vores standardudtale af *kakao*. Hvis man bad en voksen om at udtale ordet *kakao* så tydeligt som muligt, er jeg ret sikker på, at de fleste ville udtale ordet, som det står skrevet: *ka-kaa-o*. Vi voksne ved,

hvordan ordet staves, så vi er formentlig meget påvirkede af ordets stavemåde, når vi skal bruge den tydelige udtale.

En grund til børns udtale af kakao med *-ve*-endelsen kunne være, at den *o*-lyd, som *kakao* ender på, er en typisk endelse på andre ord, der i tydelig udtale ender på *-ve*. Tænk bare på ordene *mave* og *løve*. Det er de færreste af os, der faktisk udtaler dem *ma-ve* og *lø-ve* i hverdagstale. Måske kender du sangen »United Steaks« af Shubidua, hvor Michael Bundesen faktisk rimer ordene *mave* (udtalt *ma-o*) og *kakao*.

Børnene har abstraheret sig frem til den konvention, der hedder, at *ma-ve* i hverdagstale udtales *mao* og omvendt må *kakao* som tydelig standardudtale hedde *kaka-ve*.

Reduceret udtale i spontan dansk tale

Ordene *mave* og *løve* udsættes i hverdagstale for det fænomen, man kalder *schwa-assimilation*. Dvs. at *schwa* – den tryksvage *ø*h-lyd i slutningen af både *løve* og *mave* – smelter sammen med sin nabolyd (assimileres) og danner en stavelse. Det samme sker med ord som *pige* og *cykel*, hvor man oftest ikke hører et *schwa*, men en kort *i*-lyd til sidst i *pi-i* og et stavelsesbærende *l* i *cyk-l*. Eller tænk på et ord som *månen*. Det er sjældent, at man faktisk vil sige *må-nen* i daglig tale. Udtalen vil nærmere være noget i stil med *månn* med en ekstra lang *n*-lyd til sidst. Ordene mister på den

måde ikke en stavelse, selvom selve *schwa*-lyden forsvinder.

Fænomenet *schwa-assimilation* er meget karakteristisk for dansk talesprog. *Schwa-assimilationen* ser ud til at blive stadig mere udbredt gennem de sidste generationer. Vi hører ofte, hvordan ældre synes, at unge taler sjusket, og at unge omvendt synes, at ældre mennesker taler overtydeligt (»matadordansk«). Hvis denne udvikling fortsætter, og *schwa-assimilationerne* derved bliver mere og mere udbredt, kunne det ende med, at den *schwa-assimilerede* udtale bliver den mest tydelige. Det vil sige, at man fx ville udtale *pige pi-i* og *mave maa*, når man skal sige det tydeligt. Dog vil retskrivningen nok i mindre grad følge en sådan ændring – måske fordi folk stadig har en oplevelse af, at der er *schwa* i udtalen. Med andre ord vil man ikke ændre ordenes stavemåde, selvom vi ikke udtaler flere af bogstaverne i ordet.

Når de enkelte lyde i vores udtaler smelter mere og mere sammen – som det fx ses ved den større tendens til *schwa-assimilation*, bliver forskellen mellem ords udtale og stavemåde større og større. Det er hér, det bliver interessant at kigge på børns evne til at udlede regler i forhold til ordenes tydelige udtaler: Hvis børn **ikke** har en evne til at abstrahere sig frem til disse tydelige udtaler, vil det måske blive sværere for dem at tilegne sig skriftsproget.

Kan børn abstrahere sig frem til de tydelige udtaler?

For at vende tilbage til *kakave*-eksemplet så er dette ord bl.a. grunden til, at jeg valgte at undersøge børns abstraktionsevner indenfor tydelige udtaler som emne i mit bachelorprojekt. Udtalen *kakave* tyder som sagt på en overgeneralisering – dvs. en forkert anvendelse af en sprogregel, som man har abstraheret sig frem til ud fra de sproglige input, man har haft adgang til. Selve *kakave*-udtalen kan ses som et tegn på, at børn ikke bare gentager alt, hvad de hører, og derigennem tilegner sig sproget. Børnene har formentlig abstraheret sig frem til en sprogregel, som er mere abstrakt end virkeligheden og demonstrerer herved, at de er i stand til selv at udlede (ubevidste) regler om sproget.

I mit bachelorprojekt satte jeg mig derfor for at undersøge, hvorvidt børn er i stand til at abstrahere sig frem til en sprogregel om tydelige udtaler. Af hensyn til projektets størrelse begrænsede jeg det til 10 børns tydelige udtaler af 22 ord, der kan schwa-assimileres. Det var almindelige danske ord som *dame*, *slange*, *bule*, *gryde* og *cykel*. Jeg valgte at inddele ordene efter, hvor stor sandsynligheden er for, at ordet schwa-assimileres – dette er nemlig afhængigt af, hvilke lyde der står ved siden af schwa. Der er fx større sandsynlighed for, at folk siger *pi-i* (og ikke *pi-ge*) end der er for, at folk siger *bu-ul* (og ikke *bu-le*). Jeg inddelte ordene i to overordnede grupper med hhv.

obligatorisk schwa-assimilation (dvs. stort set altid) og såkaldt »valgfri« schwa-assimilation (dvs. ord, hvor det er mere tilfældigt, om folk assimilerer schwa eller ej). Jeg ville se, om børnene alligevel vidste, at der var et underliggende schwa i ordene. Et schwa, som de formentlig ellers ikke hører i almindelig hverdagstale.

Jeg lavede en ekstra kategori af ord i stil med *kakao* for at se, om børnene ligeledes ville »falde i« og udtale disse med schwa. Disse ord inkluderede *safari* og *karry*, der begge kan lyde som hverdagsudtalen af et ord som *lege*, der sjældent udtales *le-ge*, men nærmere *la-i* (e'et udtales her med den mørke a-lyd, som i *far*).

Lær Bongo at tale

Forskning peger på, at de lydige repræsentationer af ordene, vi har inde i hovedet, er meget påvirkede af ordenes stavemåde – og specielt, når vi skal udføre en bevidst sproglig opgave. Der findes fx undersøgelser, der viser, at folk bruger længere tid på at vurdere, at de engelske ord *tomb* og *bomb* ikke rimer sammenlignet med *room* og *bomb* – til trods for at *tomb* og *room* er stort set fonetisk identiske på nær den første lyd i hvert ord.

Med dette in mente valgte jeg femårige børnehavebørn i min undersøgelse af børnenes abstraktionsevner for at sikre mig, at børnene ikke kunne være påvirket af ordenes stavemåde. Børnene var dermed ikke startet i skole og havde derfor intet eller kun ringe kendskab til forholdet

mellem bogstaver og lyd. De havde heller ikke fået undervisning i ords stavemåder.

Da det desværre er umuligt at åbne op og kigge ind i børnenes hjerner og se deres mentale repræsentationer af ordene, måtte jeg ty til andre midler. Jeg fik dem i stedet til at undervise min hånddukke Bongo i at udtale ordene, som de fik vist på billeder. Jeg fortalte børnene, at Bongo godt kunne have rigtigt svært ved at lære ordene, så jeg opfordrede dem til at klappe stavelserne sammen med Bongo, mens de sagde ordene. Ligeledes fik jeg dem til at gentage ordene, så Bongo fik *helt* fat i, hvad de sagde. På den måde forsøgte jeg at få børnenes mest tydelige udtale af ordet frem – og derved et udtryk for deres mentale fonologiske repræsentation af ordet.

Jeg transskriberede børnenes lydoptagelser og lyttede til, hvorvidt de udtalte schwa i deres tydelige udtaler eller ej.

God abstraktionsevne

Ud fra undersøgelsen kunne jeg se, at de fleste af børnene (73 %) faktisk udtalte et schwa i de målord, der også har schwa i standardudtalen. Det kan tolkes som, at schwa er en del af deres mentale repræsentation af ordene. Dette kan skyldes, at børnene rent faktisk har hørt ordene udtalt med schwa, men det kan også betyde, at de har abstraheret sig frem til denne udtale. Derfor er det interessant at kigge på *kakave*-ordene, idet børnene her med sikkerhed

ikke har hørt en udtale *med* schwa. 80 % af børnene udtalte målordet *kakao* som »ka-ka-ve«. Dette underbygger, at børnene har en evne til at abstrahere sig frem til en regel om schwa i bestemte udtaler – også selv om de dog i dette tilfælde falder i vandet, idet der ikke findes et schwa i standardudtalen af *kakao*.

Desværre var antallet af brugbare udtaler af målordene *safari* og *karry* meget lille, så det er svært at sige noget generelt om disse to målord. De var simpelthen for svære at billedliggøre, så børnene kunne genkende dem. Dog observerede jeg kun henholdsvis én og tre udtaler som *safa-je* og *ka-je*, hvilket også tyder på, at børnene har abstraheret sig frem til en regel for disse ord, som egentlig ikke er gældende i virkeligheden.

Jeg observerede desuden en lille tendens til, at børnene udtalte et schwa færre gange i de ord, hvor schwa som regel smelter sammen med sin nabolyd, og at de omvendt brugte schwa flest gange i ord, hvor schwa i daglig tale for det meste udtales. Eksempelvis udtalte de fleste af børnene schwa i ord som *bule*, men ikke i et ord som *pige*. De færreste af os udtaler schwa'et i *pige*, mens det oftere sker i *bule*. Dette giver mening, da børnene med større sandsynlighed også har hørt et schwa i ord som *bule*.

Min undersøgelse viser, at børn formentlig har en evne til at abstrahere sig frem til de ellers udtalte schwa'er i bestemte ord. Dette er en

god evne, idet børnenes mentale bil-
leder af ordene derved ikke er langt
fra ordenes stavemåde, og børnenes
tilegnelse af skriftsproget formentlig
på den måde lettes. Man ved, at
sproglig bevidsthed er en stor hjælp,
når man skal lære at læse og stave,
så formentlig er denne abstrak-
tionsevne til stor gavn for børnene
senere. Dog må det påpeges, at jeg
ikke tog højde for såkaldt *Child
Directed Speech*, som henviser til, at
forældre og voksne omkring børn
taler tydeligere, mere distinkt og
udbygget til børn, som en ubevidst
måde at lære børnene, hvordan
»tingene rigtigt skal siges«. Denne

form for tale kan betyde, at børnene
måske alligevel har hørt de tydelige
udtaler (og derved også schwa'erne) i
nogle af mine ord, og man vil derfor
ikke helt kunne regne med, at de har
abstraheret sig frem til udtalerne.
Men for de børn, som ikke produce-
rede et schwa i den tydelige udtale,
kan man forestille sig, at det bliver
sværere for dem at lære at stave.

Mette Kræmmer Schelde,
bachelor i Audiologopædi,
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab,
Københavns Universitet

mål+mæle

GRUNDLÆGGERE: †Erik Hansen og Ole
Togeby.

ISSN 0106-567XP.

Hjemmeside: www.malogmæle.dk

Mål og Mæle udgives i samarbejde med
Institut for Engelsk, Germansk og
Romansk samt Institut for Nordiske Stu-
dier og Sprogvidenskab ved Københavns
Universitet.

REDAKTION: Ken Farø og Thomas Olander.

VIDENSKABELIGT PANEL: Kasper Boye,
Carsten Elbro, Holger Juul, Jørn Lund og
Eva Theilgaard Brink.

LÆSERPANEL: Anders Bay, Jørgen Buur
Jakobsen og Karsten Matzen.

REDAKTIONSSEKRETÆR: Lene Vinther
Jensen.

ILLUSTRATOR: Hartmut Stockter.

TYPOGRAFISK DESIGN: Henrik Birkvig.

SKRIFT: FF Olsen. SATS: Sven Elbro.

TRYK: Publikom – Københavns Universitet.

EKSPEDITION OG ABONNEMENT: Blad og
plakat kan fås i Netbutikken via www.malogmæle.dk eller hos Publikom, Kø-
benhavns Universitet, Karen Blixens Vej
4, 2300 København S. Tlf. 35 32 91 61.

Opsigelse af abonnement sendes til
maalogmæle@hum.ku.dk.

Mål og Mæle udkommer 3 gange pr. år-
gang, og abonnementsprisen er 170,00
kr. i Danmark.

Eftertryk af tekst og illustrationer er til-
ladt når kilden angives.

Spørgsmål til læserbrevkassen samt
manuskripter til Mål og Mæle sendes til:
redaktion@malogmæle.dk

213 og D43

Af Torben Christiansen

Vores byområder indeholder mange skrevne koder i form af *graffiti*, typisk på mure, skilte og andet by-inventar. Kender man ikke koderne, forstår man ikke indholdet og opfatter dem ofte blot som en irriterende øjebæ.

Figur 1. Jyllingevej, Rødovre, 29. november 2015 (foto: Torben Christiansen)

I november 2015 passerede jeg en stor graffiti på Jyllingevej på grænsen mellem Københavns Kommune og Rødovre Kommune. Med 60 km/t kunne man afkode bogstaverne *B I F* = Brøndbyernes Idrætsforening (figur 1). Graffiti'en bestod af udfyldte bogstaver, en såkaldt *throw-up*.

Oven i *B I F* var malet navnet på rivalerne fra FCK (FC København) og tallet 213. Det skal læses sådan: 213 = alfabetets 21. bogstav = U = forkortelse af *Urban* + alfabetets 3. bogstav

= C = forkortelse af *Crew*, dvs. Urban Crew, som er en fanggruppering hos FCK.

Graffiti som denne bruges af tilhængere af fodboldklubber til at afmærke territorier. En tilsvarende funktion har det, når graffitikunstnere eller grupper maler deres navn, enten i form af *tag* (navn) alene eller som signatur på en større graffiti (*outline*, *throw-up* eller *piece*).

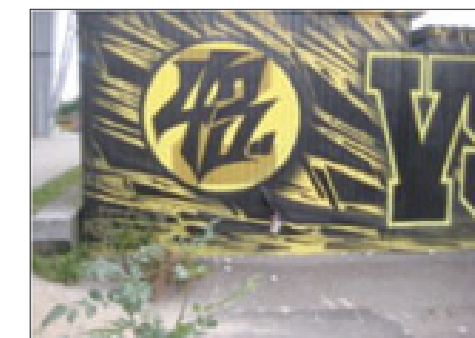
Hvis man betragter en graffiti som indledningen til en potentiel samtale, kan tilføjelserne betragtes som en replik. I januar 2018 kunne jeg konstatere, at »replikken« vedr. FCK var blevet malet over, og bogstaverne *B I F* modificeret (figur 2). Funktionen går således fra *monolog* til *dialog* – og (foreløbig) tilbage til *monolog*.

Figur 2. Jyllingevej, Rødovre, 8. januar 2018 (foto: Torben Christiansen)

Figur 3. Vestvolden, Rødovre (foto: Torben Christiansen)

Figur 5. Ved Brøndby Stadion (foto: Torben Christiansen)

En anden form for graffiti er teksten D43 eller blot 43, der ses mange steder i København, fx i Vanløse, ved Vestvolden og i Herstedøster (figur 3 og 4). Indskrifterne er knyttet til BIF. Baggrunden for den tilsyneladende gådefulde indskrift er, at klubbens hjemmebane, Brøndby Stadion, ligger i takstzone 43. Efter alt at dømme står D for *Deling* i D43, som er en af Brøndbys fanfraktioner. Bag stadion ligger en bygning med et kæmpestort, gult 43 påmalet (figur 5).

Torben Christiansen
 cand.mag. i Dansk og Lingvistik,
 redaktør og korrekturlæser,
 forfatter til Slangordbogen (app)

← Figur 4. Herstedøster
 (foto: Torben Christiansen)

Spor fra dansk i de Amerikanske Jomfruøers engelsk-kreolsk

Af Kristoffer Friis Bøegh

2017 markerede hundredåret for det formelle ophør af Danmarks ca. 250 år lange vestindiske kolonitid. De tre Jomfruøer, St. Thomas, St. Jan og St. Croix, var danske besiddelser fra henholdsvis 1672, 1718 og 1733, indtil de blev solgt til USA i 1917 og skiftede navn til US Virgin Islands.

Kolonitidens oversøiske kultur møder er fortsat et underbelyst emne i dansk sprogforskning. En af grundene til dette er nok, at dansk aldrig blev det almindelige omgangssprog på de Dansk Vestindiske Øer. De blev fra starten af og frem til nutiden præget af mange forskellige sproglige og kulturelle input. I stedet for et allerede eksisterende sprog vandt to kreolsprog med leksikalsk base i nederlandsk og engelsk – men også med sproglige aftryk fra dansk – frem som øernes vigtigste sprog i kolonitiden. Kreolsprog er nye sprog med ordforråd afledt primært af ét eksisterende (ofte europæisk) sprog, men med en nydannet grammatik. Kreolsprog opstår ud af situationer, hvor mennesker uden et fælles sprog kommer i kontakt og siden danner et nyt sprogsamfund, som det skete i Dansk Vestindien i 1600- og 1700-tallet.

Det bedst kendte »nye« dansk-vestindiske sprog, nederlandsk-kreolsk, er blandt de mest veldokumen-

terede kreolsprog takket være missionærer, der brugte og dermed dokumenterede sproget. Øernes lokale engelsk-kreolsk er til gengæld fortsat underudforsket og så godt som ukendt. Artiklen her udlægger de to »danske« kreolsprogs historiske baggrund og præsenterer nogle spor fra dansk i de Amerikanske Jomfruøers engelsk-kreolsk.

Én koloni, mange sprog

Danmarks (egentlig Danmark-Norges) vestindiske kolonitid begyndte i 1666, da St. Thomas blev erklæret dansk. En egentlig koloni blev dog først etableret, da en ekspedition anført af Jørgen Iversen, som var udpeget til at være St. Thomas' første guvernør, ankom til øen i 1672. Dens første årti blev præget af vanskeligheder, og det lykkedes ikke at tiltrække et tilstrækkeligt antal kolonisatorer fra den dansk-norske helstat. Løsningen blev, at man også tillod bosættere af andet europæisk ophav at etablere sig på øen.

Danskerne kom i mindretal allerede i de tidligste år på St. Thomas. I 1688 var kun 13 % af øens europæiske befolkning dansk. Nederlandske plantere, som især stammede fra provinsen Zeeland, kom hurtigt til at udgøre den største (45 % i 1688) og kulturelt set mest indflydelsesrige

europæiske befolkningsgruppe på St. Thomas og St. Jan. Tilsvarende kom britiske (herunder engelske, irske og skotske) kolonister til at dominere på St. Croix, efter at denne ø blev overtaget fra Frankrig. Nederlandsk og engelsk blev dermed øernes primære europæiske sprog.

Fra 1673 og frem til 1807 sejlede danske skibe tæt ved 100.000 afrikainere over Atlanten til et liv i slaveri på enten de danske øer eller andetsteds i »den nye verden«. Dertil kom den interne slavehandel på kryds og tværs i Caribien. De slavegjorte, som kom til at udgøre koloniens langt største befolkningselement, bragte også det største antal sprog til øerne. Nogle har kunnet kommunikere internt på afrikanske sprog som f.eks. twi, gã, ewe eller kikongo, men det var langt fra sikkert, at nyankomne slaver havde fælles sprog at trække på. En tysk historiker, C. G. A. Oldendorp fra koloniens Brødremenighed, udspurgte grupper af dansk-vestindiske slaver i 1767. Han registrerede brudstykker fra mere end 20 vidt forskellige afrikanske sprog, som har hjemme over en strækning på flere tusinde km langs den vestafrikanske kyst – fra nutidens Senegal til Angola. Og der har sandsynligvis været endnu flere afrikanske sprog repræsenteret i Dansk Vestindien. Som plantageejereren J. L. Carstens skrev om slaverne i 1740, fandtes der »saa mange Nationer [...] iblandt dem, som der ere Landskaber, Stæder og Orter Baade i America og allerhelst i Africa«. Der har kort sagt

været brug for løsninger til at muliggøre kommunikation mellem de mange forskellige befolkningsgrupper på øerne.

De »danske« kreolsprog

Afrikanske sprog blev talt i flere generationer på øerne, i det mindste af dem, der var født i Afrika, men det blev kreolsprogene, som vandt frem som kolonitidens vigtigste interetniske kommunikationsformer. Og som følge af magtbalancen og de tilgængelige sproglige resurser i Dansk Vestindien blev resultatet henholdsvis et nederlandsk- og engelskbaseret kreolsprog.

Nederlandsk-kreolsk var det første sprog, som fik betegnelsen *carriolse* »kreolsk« (< fransk *créole* fra spansk *criollo*, afledt af *criar* »avle«, af latin *creare* »skabe«, DDO) som sprogbetegnelse. Det nævnes første gang på skrift i en kilde fra 1736. Siden er det blevet en teknisk term for et nyformet sprog, som er blevet modersmål for en gruppe mennesker. Da J. M. Mogens fra St. Thomas udgav sin *Grammatica over det Creolske sprog* i 1770, blev det desuden det første kreolsprog, som fik sin grammatik beskrevet i en bog. Sproget nåede alt i alt at blive dokumenteret igennem 250 år. Dets ordforråd kom primært fra nederlandsk, men der var også ord fra bl.a. portugisisk, afrikanske kwa- og bantusprog samt dansk. Af ca. 3.000 dokumenterede ord er 24 (<1%) identificeret som danske lån, f.eks. *weren* (< verden), *ini* (< inden i), *negti* (< nægte) og *hus*.

Nederlandsk-kreolsk blev brugt på alle tre øer, men blev især udbredt på St. Thomas og St. Jan. Sproget begyndte dog at tabe terræn til engelsk og engelsk-kreolsk i starten af det 19. århundrede. I slutningen af 1800-tallet stod det klart, at nederlandsk-kreolsk var på vej til at forsvinde. Det var stort set kun ældre afrocaribiere i landdistrikterne, som kunne huske det. Sprogets sidste taler, Mrs. Alice Stevens, lærte at tale det af sine bedsteforældre som barn i det tidlige 20. århundrede. Nederlandsk-kreolsk døde med hende i 1987.

De Amerikanske Jomfruøers engelsk-kreolsk har forskellige rødder på St. Croix og St. Thomas, de to hoveddialektområder. Det var slaver tilhørende britiske kolonister, som migrerede til St. Croix fra de engelske Leeward-øer i tiden omkring den danske overtagelse af øen, der først indførte en form for engelsk-kreolsk i Dansk Vestindien. En lokal dialekt, cruciansk (*Crucian*), tog derefter form i takt med den massive indførsel af afrikanske og afrocaribiske slaver til tvangsarbejde på sukkerplantagerne, som tog fart fra 1750'erne. På St. Thomas og St. Jan kaldes den engelsk-kreolske dialekt for thomiansk (*Thomian*). Den blev etableret i starten af 1800-tallet, bl.a. som følge af en betydelig immigration fra forskellige britisk-vestindiske øer. En glidende overgang fra nederlandsk-kreolsk til engelsk og engelsk-kreolsk fulgte op igennem 1800-tallet.

Ophævelsen af slaveriet i 1848

førte (hen ad vejen) til øget mobilitet og dermed en grad af dialektnivellerings øerne imellem.

Forskellige iagttagere har i tidens løb kommenteret kreolsprogenes blandede ordforråd og analytiske sprogstrukturer. Især rejseskildringer skrevet af europæere er rige på uforbeholdne meninger om og maleriske beskrivelser af de vestindiske sprog. Geografen Holger Lassen besøgte f.eks. øerne i 1892 og skrev følgende om deres engelsk-kreolsk i *Geografisk Tidsskrift*:

Engelsk er jo det almindelige Talesprog paa St. Thomas som overhovedet paa de dansk-vestindiske Øer.

Negerbefolkningens Engelsk er imidlertid et skrækkeligt Kaudervælsk med iblandede Ord og Brokker fra alle mulige andre Sprog med en egen Grammatik og i højeste Grad uskønt. Denne Jargon undlader dog ikke at sætte visse Spor ogsaa i Europæernes Tale, og det fineste Engelsk faar man derfor i Almindelighed ikke at høre paa vore Øer.

I tiden efter 1917 nåede den amerikanske administration også frem til, at Jomfruøernes engelsk-kreolsk var »uskønt«. Man satte derfor ind på at fremme et »korrekt« sprog i det nu amerikanske territorium. Amerikansk indflydelse har gjort sig så massivt gældende på øerne op igennem det 20. århundrede, at deres »traditionelle« engelsk-kreolsk i dag er ved at forsvinde helt. En lokal variant af engelsk, som bl.a. bevarer nogle kreolske ord og faste vendinger, men som ikke har bibeholdt kreolsprogets

Illustration: Hartmut Stockter

grammatiske system, har taget pladsen som øernes primære kendetegnende sprogform. Udover amerikansk engelsk vinder spansk i øjeblikket terræn på øerne. Historien om sprogkontakt i Vestindien udfoldes endnu.

Danske spor i engelsk-kreolsk

De tydeligste dansksproglige spor på øerne findes i form af sted-, by- og gadenavne: *Haabets Gade*, *Vester Gade* og *Prindsesse Gade* er eksempler på danske gadenavne i byen *Charlotte Amalie* på St. Thomas. Der bor desuden en del mennesker med efternavne som slutter med *-sen*, f.eks. *Petersen*, *Frederiksen* og *Hansen*. Men der findes flere danske spor på øerne end navne, som kan peges ud på et kort eller i vejviseren.

Nogle ord træder fortsat klart frem som levn fra den danske periode.

F.eks. kan man bestille *smorrebrod* (< smørrebrød) på restauranter. Man kan også læse i dagens avis. Og man indleder ikke samtaler med et *how are you?*, men med hilsnerne *good morning*, *good afternoon* og *good night*. Mønsteret minder påfaldende om brugen af godmorgen, god eftermiddag og godaften på dansk.

Den følgende alfabetiske liste giver flere eksempler på danske lån i traditionelt engelsk-kreolsk. Ordene stammer fra amatørleksikografen Lito Valls' ordbog *What a Pistarckle! A Dictionary of Virgin Islands English Creole* (NB. *pistarckle* ›forvirring‹ < spektakel). Bogen blev trykt i to små bind i 1981 og 1990 og distribueret lokalt på øerne. Den i listen

benyttede ortografi er fra originalen. Valls angiver ikke ordenes oprindelse, men de følgende 33 stammer sandsynligvis fra dansk:

backadal, sb. < bakkedal

beel, sb. < bil (sandsynligvis fra dansk frem for direkte fra *automobile*)

belle, sb. < bille

branco, sb. ›brandøvelse‹ < brandkorps

danske, sb. ›danser(e)‹

fiskadella, sb. < fiske(frika)delle

frickadella, sb. < frikadelle

gade, sb.

grip, sb. ›gaffel, greb‹ < greb

hadanga, sb. ›broderi‹ < hardangersøm (norsk)

hell, adj., adv. < hel

hukkut, sb. < huggert

kranse, sb. ›bagværk‹ < (vanilje)kranse

krat, sb. ›buskads, krat‹

maw, sb. < mave

midnat, sb. (via nederlandsk-kreolsk)

mola, sb. < mølle (via nederlandsk-kreolsk)

naar, sb. < nar

pascalam, sb. ›en stor/vild fest‹ < fastelavn

paske, sb. < påske (via nederlandsk-kreolsk)

potekari, sb. < apotek

prove, vb. < prøve

puell, adj. ›beruset‹ < fuld

red grout, sb. ›grød‹ < rødgrød

rombod, sb. ›værtshus‹ < rom + bod

roto, sb. < rotte (via nederlandsk-kreolsk)

silkefaellen, sb. ›lang, snoet pisk af oksehud‹ < silke+fælde-n?

skit, sb. ›afføring‹ < skidt
skol, interj. < skål
slattery, sb. < slagteri
slinga, vb. ›at gå målløst rundt‹
 < slingre
tak, sb., interj.
tamp, sb. ›pisk‹ (en tamp er et stykke reb eller tov, som også fandt anvendelse som pisk; kendes i dag bedst fra idiomet »tampen brænder«)

Listen kunne fortsættes. En række kandidatorer er udeladt, f.eks. ord som også findes, eller fandtes, i dialektalt nederlandsk, engelsk eller tysk, hvormed en dansk etymologi er mindre sandsynlig. Et par eksempler på ord, som kan virke danske, men som også kan stamme fra andre kilder, er *bitters* ›spiritus‹ og *maga* ›mager, tynd‹ (nederlandsk), *bare* ›kun‹ og *crav'n* ›krævende, grådig‹ (engelsk), *islik* ›hæslig‹ og *kohlrabi* ›kålrabi‹ (tysk). Det samme gælder potentielle oversættelseslån. F.eks. kunne et ord som *rigibin* ›rygsøjle‹ lyde som et oversættelseslån fra det engelske ord *backbone* (ryg + ben), men her findes et overbevisende etymon, *ruggebeen*, i dialektalt nederlandsk (Zeeland), som så er kommet ind i engelsk-kreolsk via nederlandsk-kreolsk. Et ord som *sweet milk* kunne lyde inspireret af sødmælk, og sådan kan man blive ved.

Et igangværende leksikografisk projekt arbejder på at kortlægge tæt ved 19.000 engelsk-kreolske ords betydning og afstamning ud fra et omfattende historisk kildemateriale indsamlet igennem mere end 40 år af

professor Arnold Highfield (St. Croix). Det kan formodes at resultere i opdagelser af yderligere danske ord.

Valls antydede i forordet til sin ordbog, at meget af dens indhold var på vej i historiens glemmebog. Sprog udvikler sig, så ord fra *Daneman time* må vige pladsen for andre indflydelser. 250 års kolonivælde sætter dog sine spor, og nogle af de kreolske lån kan høres endnu. De danske ord vil med tiden nok forsvinde helt ud af sproget på de tidligere Dansk Vestindiske Øer, men man kan endnu tage til *pascalam*, sige *skol* og så ellers *slinga* ned ad *Vester Gade* i *Charlotte Amalie*, imens man funderer lidt over det næsten glemte danske kapitel i vestindisk sproghistorie.

Kristoffer Friis Bøegh
 Ph.d.-stipendiat, cand.mag.
 Institut for Kommunikation og
 Kultur – Lingvistik
 Aarhus Universitet

Velkommen i Mål og Mæle!

På indkøb og job med de sprogekritiske briller

»En frisksmurt sandwich, en friskbagt croissant, eller en lækker kage i posen. Og i koppen måske en dampende varm økologisk kaffe? Det vigtigste er, at smagen er god, og at kvaliteten er i top. Derfor er **alt lavet med kærlighed og særligt udvalgt til dig**«. Hvorfor stikke kunden sådan en fed løgn, 7-11? Det er jo ufatteligt stereotyp sprogsvindel, at noget er bagt eller brygget med kærlighed. Hvor præcis bliver den tilført, og hvad siger en blindsmagning om den påstand? I skal ikke prøve at bilde os ind, at den trøtte nattevagt står og kæler blidt for hver enkelt bakeoff-croissant og grædende/kærligt tager afsked med den, når han putter den ned i posen. Og drop nu det der ævl med, at en eller en massefremstillet vare er udvalgt særligt til mig. Godt nok er Google og Facebook gode til at samle og sælge oplysninger om mine præferencer, men de har næppe kunnet fortælle jer, at jeg var lækkerstulten og på vej ind i en specifik filial – og lur mig, om ikke indholdet af croissanterne er nogenlunde ens. Så spar os dog for den lemfældige omgang med sproget og brug nogle ordentlige argumenter for at vi skal købe jeres varer. Prædikaterne *friskbagt* og *dampende varm økologisk* ville faktisk have været nok.

Hvis man vil lave sløret markedsføring af den uetiske slags, er der mange tricks, man kan benytte sig af. Et ældgammelt af dem, som af en eller anden grund stadig er lovligt, er den tågede formulering, som fx *Bruun & Stengade* (og mange andre) benytter sig af: »skjorter **før op til** 500 kr. **Nu** 1 stk. 200 kr. / 3 stk. 500 kr.«. Hvad forbrugeren ikke har en chance for at gennemskue, er, om der blandt de skjorter, der rent faktisk udbydes, overhovedet er nogen femhundredekronersskjorter. Det kunne i princippet være skjorter, der hele tiden havde kostet 200 kr. – eller sågar mindre. Vi kan ikke vide det, for forretningen kan med sin gummi-formulering snyde sig til at lade et tilbud fremstå som et kup, selv om der måske reelt ingen tidligere dyre skjorter er at få og måske aldrig har været det. Det finder man – måske, måske ikke – først ud af, når man står og roder i bunken med de sørgelige rester.

»**Vi er stolte af vores håndværk**«, står der på ryggen af rengøringspersonalet fra ISS, der en gang om ugen tømmer skraldespanden på kontoret. Mon de er blevet spurgt, om de er enige i det udsagn, deres arbejdstøj kolporterer? Jeg tvivler. Faktisk synes jeg, det er uetisk at gøre ikke-dansktalende arbejdere til

omvandrende reklamesøjler med en forløjet påstand om stolthed over deres arbejde. Må jeg gætte på, at 50 % hader deres arbejde, mens den anden halvdel lige kan holde det ud, men at de hverken er stolte af det eller ville betegne det som håndværk? Jeg vil kalde det at træde på samfundets nederste.

KF

- - -

I *Mål og Mæle* vil vi gerne yde et bidrag til at afsløre og bekæmpe misbrug af vores allervigtigste værktøj

som mennesker, nemlig sproget. Navnlig der, hvor det svækker demokratiet og menneskers selvbestemmelse. Vi vil derfor opfordre jer læsere til at sende os eksempler på plat og svindel med sprog; om det er fra politik i form af spin, fra manipulerende reklamer eller fra helt andre områder, vi slet ikke har fantasi til at forestille os. Vi byder gerne velkommen i *Mål og Mæle* til dem, der har fortjent det. Vi er i denne sammenhæng ikke interesserede i dårligt og fejlagtigt sprog, kun i sprog med gustent overlæg.

Svar på Sprogviden på bagsiden

11. fotisk refleks	1. interregnum
12. konjugation	2. pylon
13. dendrokronologi	3. corpus luteum
14. kariesaktiv	4. båke
15. epitarfium)	5. pulpitur
16. sprøjtearbejde	6. katakresse
17. showdown	7. casus belli
18. marginalford	8. en hest
19. meconium	9. stammen
20. anverfer eller haspe	10. Anna selvtrødse

Sprogviden: Fagsprog og det der ligner

- [Historie; latin] Hvad kalder man en lang ventetid mellem en regents død og efterfølgerens kroning?
- [Arkitektur; græsk] Hvad kalder man et brotårn som fx på Storebæltsbroen?
- [Biologi; latin] Hvad hedder *det gule legeme* i æggestokkene også?
- [Søfart; dansk-tysk] Hvad kaldes et ofte trekantet sømærke, der står i vandet?
- [Arkitektur; latin] Hvad kalder man et rum med stole i en kirke, der indeholder siddepladser, og som befinder sig højt over kirkegulvet?
- [Sprog; græsk] Hvad kaldes en forkert eller ulogisk formulering, fx i form af sammenblanding af to udtryk som *hun når ham ikke til hofteholderne*? Betegnelsen betød oprindeligt 'misbrug'.
- [Jura; latin] Hvad er betegnelsen for et motiv til en krigserklæring?
- [Biologi; tysk] Hvilket dyr er en *trakehner*?
- [Sprog; græsk] Hvad kalder vi på dansk almensprog *logospasme*?
- [Billedkunst; dansk] Hvad kaldes en figur bestående af Anna, Maria og Jesus afbildet sammen?
- [Biologi; latin] Hvad kaldes det fænomen, at nogle mennesker (ca. 25 %) nyser ved skarp lyspåvirkning?
- [Sprog; latin] Hvad hedder bøjning af verber?
- [Arkæologi; græsk] Hvad kaldes åreringsdatering også?
- [Tandpleje; latin] Hvad kalder tandlægen et tandsæt, der tenderer mod at få huller?
- [Billedkunst; latin] Hvad er betegnelsen på et billede i en kirke, hvor en fornem familie fremstilles i sin fromhed?
- [Madlavning; dansk] Hvad kaldes dekorativ brug af fx glasur og flødeskum på en kage?
- [Film; engelsk] Hvilke(t) ord betegner en slutscene, hvor to eller flere modstandere står over for hinanden mhp. at nedkæmpe den anden/de andre?
- [Landbrug; latin-dansk] Hvad hedder et område i kanten af en mark, som er vanskelig at dyrke?
- [Biologi; latin] Hvad kaldes spædbørns sorte afføring i dagene efter fødslen?
- [Arkitektur; tysk] Hvad kaldes et hængsel til at fastspænde et vindue med?